

Een beter niet bij jezelf

Met een duurzame levensstijl doen we onszelf tekort, vindt klimaatjournalist Jaap Tielbeke. Onze invloed reikt veel verder dan huis, tuin en keuken, en juist daarbuiten ligt de sleutel tot verandering. “We verinnerlijken de schuld. Die beschuldigende vinger moet ergens anders naar wijzen.” Tekst **Roos van Tongerlo** Beeld **Mirjam van der Linden**

Jaap Tielbeke schrijft al 5 jaar over het klimaat voor *De Groene Amsterdammer*. Hij beschouwt, zet uiteen, weegt af, schetst en plaatst kanttekeningen. Maar hij kan niet langer om zijn eigen mening heen. Mooi, dat we korter douchen en een linnen tasje meenemen naar de supermarkt, maar het is tijd dat we collectief in actie komen tegen de vervuilers en beleidsmakers.

Het was even wennen voor jou, je mening op papier?

“Het is mijn temperament, denk ik: ik ben van nature niet zo’n activist. Ik voel me niet thuis op de barricaden en zit liever op mijn studeerkamer. Ik heb dus wel even de schroom van me af moeten gooien voordat ik opiniërend durfde te zijn over het klimaat. Maar ik kan niet aan de zijlijn blijven staan en nog maar weer eens de feiten op een rij zetten. Daarmee alleen komen we er niet. Ik heb het verhaal jarenlang van alle kanten

bekeken, en nu deel ik expliciet wat ik vind en waarom. Het is onderbouwde woede.”

We stevenen af op verschrikkelijke rampspoed, schrijft Tielbeke al in zijn voorwoord. “We weten het, en toch lijken we maar niet in staat om van koers te veranderen. Sterker nog, ieder jaar klinken de voorspellingen van klimaatwetenschappers verontrustender en ieder jaar pompen we meer CO₂ de lucht in. Hoe kan dat in vredesnaam?” In zijn boek doet hij een voorzet: het probleem zit ‘m in een aantal mythes over het klimaat waar we hardnekkig in blijven geloven. Het idee dat we allemaal, als mensheid, even schuldig zijn aan de klimaatproblematiek, het idee dat je daar als individu wat aan kunt doen door je leefstijl te vergroenen, het idee dat we deze crisis kunnen bestrijden met een boekhoudersmentaliteit, en tenslotte het idee dat technologie ons er heus wel weer bovenop helpt. Door deze mythes stuk voor stuk te ontcrachten, wijst Tielbeke ons

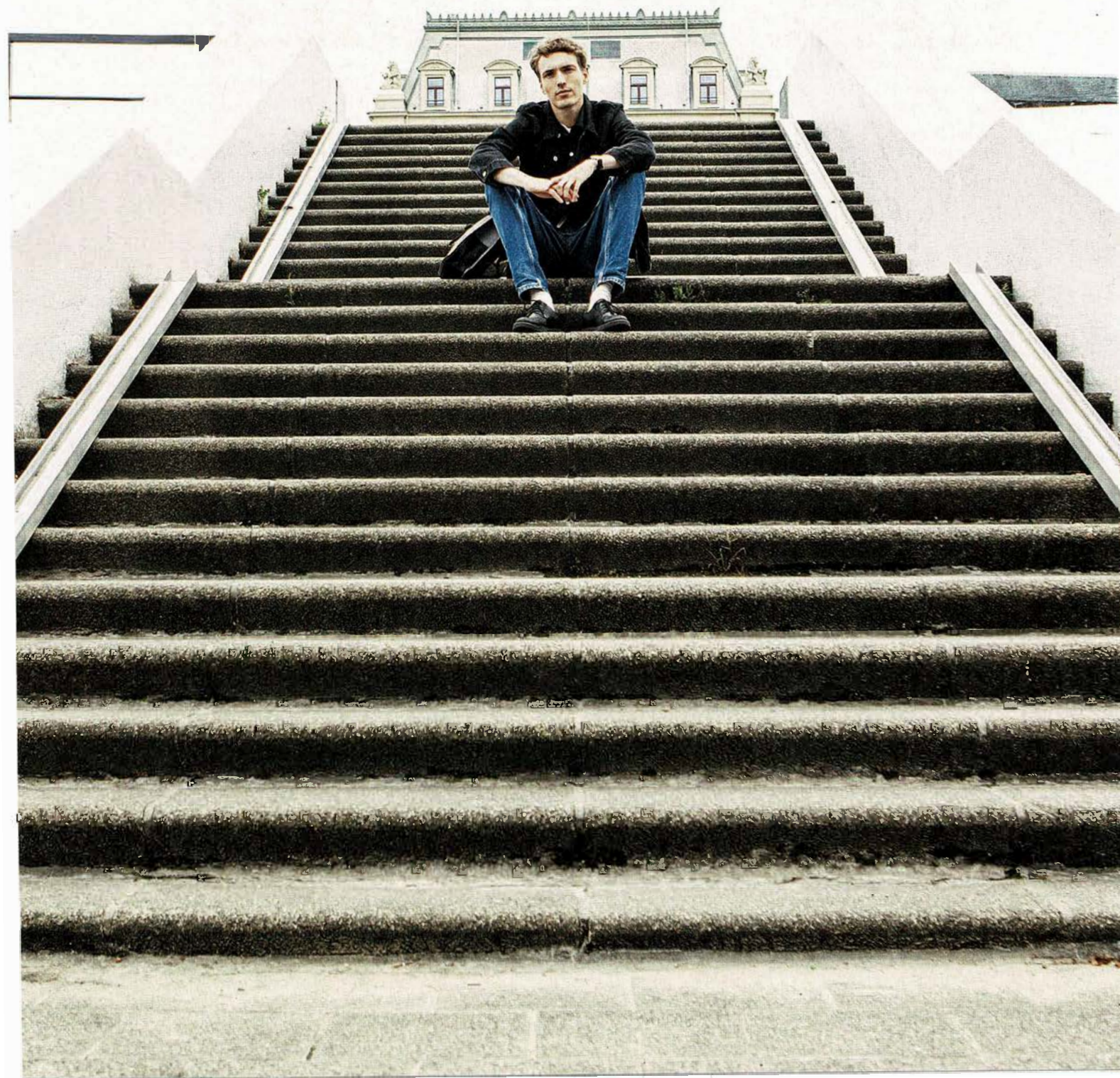
op wat we niet uit het zicht moeten verliezen: de economische en maatschappelijke machtsverhoudingen waardoor de schuldingen aan de klimaatcrisis vrijuit en hun gangetje gaan.

Je hoort en ziet het steeds meer binnen de milieubeweging: frustratie wordt publieke woede. Het was al niet best, maar de emmer loopt over.

Tielbeke: “Ja, de klimaatbeweging is flink opgeschud, de laatste jaren. Clubs als FossielVrij en Extinction Rebellion, zonder groot ledenbestand en lange geschiedenis, zetten met hun onconventionele methodes in korte tijd mooi het klimaatdebat op scherp. Extinction Rebellion vliegt af en toe wat uit de bocht met hun doemscenario’s over het uitsterven van de mensheid, maar hun wanhoop is goed te begrijpen. Als je de klimaatwetenschap echt tot je door laat dringen, bedenkt wat er de komende decennia moet gebeuren en daar dan nauwelijks iets van terugziet op beleidsniveau... die discrepantie is gekmakend. Dat zie je terug in de vorm van hun protest: dit is een noodtoestand, en nood breekt wet. Het activisme is compromisloos.”

Tielbeke kan zich voorstellen dat die protesten mensen uit de klassieke milieubeweging aan het denken hebben gezet. “Dat mensen zich realiseerden: ‘We blijven maar waarschuwen, het wordt inderdaad tijd dat mensen met hun neus op de feiten worden gedrukt’. Begrijp me goed, alle soorten organisaties hebben een rol te spelen. FossielVrij heeft natuurlijk niet de capaciteit om een rechtszaak tegen Shell te beginnen. Voor zo’n actie heb je toch echt de expertise van →

milieu begint

→ iemand als Roger Cox en organisaties als Milieudefensie en Urgenda nodig.”

Milieudefensie zit Shell al decennia achter zijn broek, en niet als enige. We weten dondersgoed wie de schuld draagt. Is de milieubeweging in haar activisme te voorzichtiger geweest?

Tielbeke: “Het is ook gewoon heel Nederlands. De milieubeweging krijgt uiteindelijk te maken met de polder: als het om beleid gaat, moeten we met z'n allen rond de tafel gaan zitten om er zo goed mogelijk uit te komen met een handjevol compromissen. Maar als je naar de afgelopen 30 jaar aan milieu- en klimaatbeleid kijkt, zie je dat we er met dat gepolder niet komen. Milieudefensie kan het weten, er is nota bene een rechtszaak voor nodig om ervoor te zorgen dat de overheid met horten en stoten dan eindelijk het minimale doet.”

Als kleine jongen was je een milieufanaatje. Halverwege de jaren 90 verhuisde het activisme naar zolder, en nu maak je je weer kwaad om het klimaat. Wat is er gebeurd?

“Klopt, ik was enorm gefascineerd door de natuur. Ik was lid van het WNF, haalde geld op, en had zo'n grote insectengids en een club met vrienden om de natuur te beschermen. We deden onderzoek naar insecten maar we klommen ook over hekken en jatten gereedschap van bouwvakkers. Dan konden ze de natuur niet verpesten. Maar toen... wat zal ik zeggen. Als puber wil je toch gewoon hamburgers eten. Ik zag het nieuws wel en maakte me zorgen, maar ik had een ecomodernistische mindset: natuurlijk is het zonde als hier en daar een bos weggaat, maar de menselijke beschaving gaat voort en we krijgen het alleen maar beter. Het klimaatprobleem leek best te tackelen: de grote ideologische strijd tussen het kapitalisme en het communisme was verdwenen, we wisten wat werkte, we konden 'groen groeien'. Binnen de Verenigde Naties kon-

den we met z'n allen bijeen komen en een oplossing vinden. En met nieuwe technologieën konden we de milieuproblemen zeker te lijf. Dat was de tendens. Dat sijpelde onbewust ook bij mij door.”

Toen flopte de klimaattop in Kopenhagen, 2009. “Dat was de genadeklap voor ons blinde vertrouwen in internationale samenwerking. Daarna, in aanloop naar de volgende top in Parijs, verschenen verontrustende boeken over het klimaat, zoals *This Changes Everything* van Naomi Klein. Het Pentagon bestempelde klimaatverandering als een bepalende factor die het risico op conflict in de wereld vergroot. Sinds ik me als journalist in het klimaatprobleem ben gaan verdiepen, zijn die woede en die verbijstering die ik had als jongetje terug. Ik zie in: het wordt helemaal niet alleen maar beter. Juist die eindeloze groeimentaliteit van de jaren 90 heeft ervoor gezorgd dat mijn hele leven lang de ecologische problemen veel groter zijn geworden.”

Denkfout

Met de titel van Tielbeke's boek, *Een beter milieu begint niet bij jezelf*, verwijst hij naar het bekende spotje uit de jaren 90. 'Je linnen boodschappentas gaat de wereld niet redden', was de kop boven het opiniestuk dat hij naar *De Volkskrant* stuurde. Kortere douchen ook niet, of zonnepanelen op je dak. En van jouw koffie met havermelk en courgette op de barbecue zal het klimaat volgens Tielbeke ook weinig merken. Die oude slogan liegt ons zo jaar later nog altijd voor, vindt hij.

Tielbeke: “Ik zat een tijd geleden met een andere klimaatjournalist op het terras. Het was lekker weer, maar de terrasverwarmer stond aan. Hij vroeg het personeel of dat ding uit kon. Een week later zat ik met vrienden op een ander terras. Het was weer lekker weer, en weer stond de verwarmer aan. Ik besloot er ook wat van te zeggen, maar

kon mijn irritatie niet verbergen. Ik zag mijn vrienden denken: moet dat nou echt? Zo'n kribbige reactie werkt natuurlijk vooral contraproductief. Je wordt zo'n zeikerd. Bovendien: wat we beschouwen als een duurzame levensstijl, is ook vaak best wel duur: niet iedereen heeft het geld om zonnepanelen en havermelk te kopen.”

Dus zelf duurzaam proberen te zijn, daar kunnen we maar beter mee ophouden?

“Nee, ik wil niemand ontmoedigen om groener, duurzamer te leven! Sommige mensen voelen zich persoonlijk aangevallen. Zo van: maar ik doe het toch hartstikke goed? Dat vind ik ook, ik kan het voor mezelf ook niet langer verantwoorden als ik vier keer per jaar een stedentripje maak met het vliegtuig terwijl ik vind dat de luchtvaart moet krimpen. Maar laten we eerlijk zijn: in een vervuילend systeem kun je geen schone handen houden. We zijn allemaal hypocriet en moeten stoppen met elkaar eindeloos de maat nemen. Foei, Greta Thunberg: ze neemt zelf een zeilboot naar Amerika, maar haar crew vliegt terug. En de klimaatstakers gaan naar de McDonalds: wat een schande. Dat vingerwijzen is zoiets Nederlands. Het verzuurt het debat, en dat moeten we niet hebben. Ik wil gewoon een wet die terrasverwarmers verbiedt. Dan ben ik geen lul.”

Wat Tielbeke wel wil zeggen, is dat wie het goed bedoelt vaak een denkfout maakt. We ervaren een duurzame levensstijl als een flinke stap in de goede richting, wijzen de vleesetende buurman op zijn misdaden tegen de aarde, en houden het daarbij. Dat is doodzonde, want onze zone van invloed is veel groter dan huis, tuin en keuken. En juist daarbuiten ligt de sleutel tot verandering.

Dus we denken te klein.

“Inderdaad! Natuurlijk hebben mensen behoefte aan een handelingsperspectief. De eerste vraag die bij je opkomt als je je verdiept in klimaatproblematiek is: wat kan ik doen? En dan is het antwoord nog vaak: zonnepanelen, afval scheiden, vegetarisch eten, korter douchen. Maar met een duurzame levensstijl doen we onszelf tekort. We verinnerlijken de schuld. Die beschuldigende vinger moet ergens anders naar wijzen.

“In een vervuילend systeem kun je geen schone handen houden”

“Stel dat Greta Thunberg alleen vegetarisch was gaan eten en verder braaf naar school was gegaan”

Want wat zie je, nadat je zelf jarenlang kort doucht en vlees laat staan? Dat overheden gewoon doorgaan met het afgeven van vergunningen voor pijpleidingen. Dat Schiphol wordt uitgebreid. Dat Shell overal mee wegkomt. We moeten, net als Extinction Rebellion en FossielVrij, onze pijlen direct richten op de verantwoordelijken voor klimaatverandering, op overheden en grote vervuilers.

We moeten breken met de mentaliteit van het linnen tasje, want daarmee blijven machtsverhoudingen buiten beeld en laten we de vervuilers *off the hook*. We kunnen zoveel meer dan dat consumenten-activisme. Stel dat Greta Thunberg alleen vegetarisch was gaan eten en verder braaf naar school was gegaan, of dat Roger Cox alleen zonnepanelen op zijn dak had gelegd. Je kunt heus wat veranderen als individu, maar daarvoor moet je een extra stap zetten.”

Welke stap?

“Ik las een tijdje terug een interview met Virginijus Sinkevičius, de Eurocommissaris voor Milieu en Visserij. Hij zei: ‘The Green Deal was niet mogelijk geweest zonder de klimaatprotesten.’ Dat geloof ik. Je ziet de politieke en maatschappelijke impact van de antiracismedemonstraties: er valt nog van alles op en aan te merken, maar Rutte heeft

zijn mening bijgesteld over Zwarte Piet. Gedachten komen in beweging, ook over het klimaat. Dat het straatactivisme terug is, geeft hoop.

En laat je stem horen. Ik sprak iemand die ging spreken over het klimaat in de gemeenteraad. Ze voelde zich direct minder machteloos. Als je politici met je boodschap weet te bereiken, kun je wezenlijke verandering in gang zetten. Het rapport van de Commissie Remkes, met de titel *Niet alles kan* is baanbrekend. Dat drukt het kabinet wel degelijk met de neus op de feiten. Zo’n maximale snelheidsverlaging naar 100 is voor ons misschien klein bier, maar voor de vroegpartij VVD is het een behoorlijke stap. We botsen tegen bepaalde ecologische grenzen op, dus we zullen keuzes moeten maken.”

Voel jij je zelf ook wel eens machteloos?

Tielbeke zakt weg in zijn stoel. “Soms wel. Het is om moedeloos van te wor-

den, de klimaatproblematiek. Dan word ik overvallen door een intense treurigheid. Maar pessimisme is gemakzuchtig. Ik wil niet cynisch zijn vanaf de zijlijn, roepen dat we toch al gedoemd zijn, dus dat het naïef is om nog de straat op te gaan of een petitie te ondertekenen. Woede is nuttiger: als je die op een productieve manier kanaliseert, kan het voor een positieve verandering zorgen. Maar woede alleen is ook weer niet genoeg, je hebt hoop nodig en moet collectief in actie komen. Als je zo, samen, de druk opvoert, kun je heus iets veranderen. Ik weiger me over te geven aan defaultisme.”

Dus ik zie je bij de volgende klimaatmars?

Tielbeke: “Ha! Ik zal me niet aansluiten bij een actiegroep, dat past niet bij mijn onafhankelijke rol als journalist. Maar de klimaatproblematiek is zo overweldigend, daar lig ik ook wakker van. En ja, dan ga ik de straat op en loop ik mee. Niet als journalist, maar als burger.” □